

Haváček, Ivan

K českopolským kulturním vztahům v době předhusitské

Acta Universitatis Nicolai Copernici. Historia 24 (204), 79-87

1990

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Ivan Hlaváček (Praga)

K ČESKOPOLSKÝM KULTURNÍM VZTAHŮM V DOBĚ PŘEDHUSITSKÉ

Problematika kulturních vazeb překračujících hranice jednotlivých státních celků je nejen značně komplikovaná, ale zejména nabývá v různých dobách velice rozmanitých forem v souvislosti se změnou resp. rozvojem jednotlivých komunikačních medií. Protože ale bez větších potíží můžeme termín „komunikační média“ zaměnit pro historická bádání termínem „pramenná základna“, stává se z této problematiky otázka pramenovědná, do značné míry tedy otázka pomocněvědná.

V souvislosti s náplní této konference je pochopitelné, že i já se omezím — mohu jen dodat, že s potěšením — na středověké údobí. Ovšem i tak by šlo o téma příliš rozsáhlé, které by nebylo možno zvládnout. Lze je proto z hlediska chronologického logicky vymezit, tj. je záhodno provést úvodem alespoň rámcovou periodizaci. I když si uvědomujeme, že každá periodizace — a u jevů „long durée“, jakým je i naše problematika, to platí dvojnásob — je jen pomocnou a zpravidla ji lze vymezit jen určitým mezním časovým údobím, přesto vidíme, že se nám údobí středověké rozpadá do tří velkých časových celků, které ovšem mají ještě další vnitřní mezníky. Jako první můžeme bez rozpaků uvést období přemyslovské, tedy epochu nejdélsí, sahající od počátků obou státních celků do přelomu 13./14. století, které se ovšem vyznačuje jen velice omezenými, často nadto nezřetelnými pramennými doklady, v podstatě diskontinuitního, izolovaného a leckdy jen symptomatického rázu. Druhou epochou z českého hlediska — omluvte, že periodizaci probírám z tohoto aspektu, doufám však, že je v podstatě vyhovující i pro polskou stranu — je údobí lucemburské, sahající od začátku 14. věku do výbuchu husitské revoluce. Třetí epochou je pak doba vlastního husitství a na ně navazující doby poděbradské a jagellonské.

Jestliže jsem měl před lety příležitost rovněž na polské půdě¹ podat stručný koncept česko-polských knižních vazeb a vztahů v období přemyslovském jako část kulturních vztahů mezi oběma si blízkými a přesto leckdy v různých směrech velmi vzdálenými státními útvary, rád bych tentokrát v této problematice pokračoval, tím spíše, že učenec, na jehož počest se matice pokračoval, tím spíše, že učenec, na jehož počest se toto sympozium koná, věnoval objasňování vztahu obou zemí právě v tomto údobí mnoho úsilí. Nejsou to jen časové limity, je to i celá řada dalších skutečností, které brání tomu, abych mohl kulturní styky obou předních mocností střední Evropy té doby probrat, ba i jen naznačit ve všech nutných souvislostech. Z těchto důvodů i proto, že je mi tato problematika nejbližší, vybírám i nyní vztahy knižní, i když ani pro ně zatím nebyla veškerá látka sebrána, tím méně pak utříděna a interpretována tak, jak by bylo potřeba. A třeba ovšem už úvodem naznačit, že nelze mluvit o nějakých autonomních knižních vztazích, nýbrž že jde o vztahy, které jsou současně více méně také vztahy školskými, alespoň v převládající míře. A tímto obratem je už rovněž naznačeno, že ono více než stoleté údobí má ještě vnitřní mezníky, z nichž nutno respektovat jeden, který má obecnější význam, ve vztahu k Polsku v lucemburském období pak význam výrazně stimulující. Je to pochopitelně vznik Karlovy univerzity, resp. doba od její konzolidace, zhruba po deseti letech následujících po jejím založení, neboť až do reorganizace Jagellonské univerzity v roce 1400 byla Praha pro polskou říši nejbližší. Její takřka monopol neohrozily ani univerzity, které začaly vznikat v říši, ani zavedené staré univerzity v Itálii a západní Evropě a to prostě proto, že byly buď příliš vzdálené (a proto se mohly stát útočištěm pouze pro nemnohé osoby špičkového původu či vzdělání, zatím co vzdělání v Praze bylo relativně snáze dosažitelné z rozličných důvodů), či teprve bojovaly o svou identitu. Jistou výjimkou tu ovšem byla od sklonku 70. let 14. věku univerzita vídeňská. Situace se pak mění takřka obratem s prosazením Dekretu kutnohorského v roce 1409, ale to už jsme stejně skorem na sklonku epochy, o kterou nám jde. Na druhé straně univerzita krakovská prakticky od počátku své činnosti měla velkou přitažlivost pro české vzdělance, zejména pak ty, kteří se s myšlenkami českého re-

---

¹ Srv. I. Hlaváček, *Przyczynek do czesko-polskich kontaktów książkowych za panowania Przemysłidów*, Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne 1976, nr 33, s. 313—328. Aby poznámkový aparát příliš nenarostl výslovně upozorňuji, že jej omezují na nejmenší únosnou míru. Ostatně v citovaných tu pracích je uváděna další literatura. Už úvodem je třeba zmínit knihu E. Połkowskiego, *Książka rękopiśmienna w kulturze Polski średniowiecznej*, Warszawa 1984, která přináší i pro 14. století a počátky věku 15. různé informace.

formního proudu neztotožňovali, a kteří tam zapustili výrazné kořeny².

A je třeba uvést ještě jeden aspekt, totiž aspekt geografický, neboť je pochopitelné, že tak rozlehlé teritorium, jakým bylo polské království 14. století, mělo také v důsledku odlišného politického vývoje jednotlivých svých částí v době rozkladu centrální moci různé vazby lokálně teritoriální s přílehlými oblastmi cizích států. Tak je pochopitelné, že nejtěsnější vazby s českým státem měla knížectví slezská, která postupně během druhé třetiny 14. století přecházela do jeho sféry vlivu až se stala jeho součástí po stránce politické, nikoliv však církevní. To nutně podvazovalo integraci i když je třeba jí ve středověku rozumět jinak než v dobách novověkých a naopak působilo, že Slezsko se stávalo leckdy nezbytným a svým způsobem nutným mezičlánkem mezi oběma kulturními oblastmi, vytvářejíc ovšem do značné míry autonomní kulturní celek; není však nutno předpokládat toto zprostředkování vždy, zejména pokud jde o Malopolsko a některé části Velkopolska.

Impulzů a kanálů, které tyto kulturní vazby přímo zprostředkovaly nebo alespoň pro ně mohly být východiskem, je celá řada, a protože jsou velice rozmanitého charakteru, je třeba provést aspoň jejich základní typologii, která by měla přihlédnout jednak k míře jejich blízkosti k těmto otázkám, jednak k míře soustavnosti či naopak nárazovosti takových impulzů. Jinými slovy řečeno — protože vše souvisí se vším — lze konstatovat, že tyto impulzy jsou či mohou být v podstatě trojiho rázu. Jsou to otázky a vazby politické, hospodářské a kulturní v užším slova smyslu, k čemuž je nutno dodat, že mezi vazby politické je třeba řadit i otázky vojenské a církevně-politické, pokud bychom jim nechťeli vyhradit samostatný oddíl.

Protože můžeme plným právem předpokládat znalost událostí politických, církevně-politických i vojenských obecně, lze se už přímo zaměřit na akcentování důsledků z nich plynoucích, i když ty bezprostřední není vždy možno při našich chatrných detailních znalostech spojit s konkrétními kodikologickými prameny, o pramenech vyprávěcích ani nemluvě. Jiná je situace pokud jde o vlivy písemností úředních včetně jejich dikce, to však nutno nechat v naší souvislosti zcela stranou. A ovšem je třeba udělat zde malou odbočku, která se týká otázky deperdit, jež je velice důležitá a která není zpravidla dostatečně konkrétně a diferencovaně brána v úvahu³.

² Starší literaturu shrnuje a prohlubuje J. Kadlec, *Czeska katolicka emigracja okresu husytyzmu na ziemiach polskich i na Śląsku*, *Zeszyty Naukowe KUL*, 19: 1976, nr 4, s. 27—36.

³ Z obecněji orientované literatury stačí uvést I. Hlaváček, *Zum Urkunden- und Geschäftsgut der Pfarreien und ihrer Pfarrherren im vorhussitischen Böhmen*, *Grundwissenschaften und Geschichte*, Festschrift für P. Acht, Kallmünz 1976

V historiografickém kontextu je možno za deperdita považovat takové písemné a hmotné pozůstatky tvůrčí práce předchozích generací, které se nedochovaly do současnosti. Pokud takto vymezíme rámcový pojem, můžeme konstatovat, že se nam deperdita dále rozpadají do dvou, resp. tří základních skupin. Velkou skupinu tvoří taková, o kterých nemáme žádných bezprostředních svědectví a jež bud nemůžeme vůbec nijak fixovat nebo jen velmi mlhavě na základě vzdálených paralel a která tedy pro vlastní historikovu práci mají jen velmi malý význam, nejsou-li sledována ve velmi širokých analogiích a nemají-li zcela nepochybné důsledky. Druhou skupinou jsou takové doklady, které sice také nejsou konkrétně dochovány, nicméně je třeba je na základě nepochybných souvislostí předpokládat v obecné rovině, aniž by bylo možno je vtáhnout konkrétněji do výkladu o příslušných fenomenech minulosti. Nejdůležitější jsou pro nás ovšem taková deperdita, která jsou doložena nebo předpokladatelná v konkrétní rovině a mohou být integrována do výkladu a všelikých úvah a vedou leckdy dále, nabývajíce takřka hmotné povahy. Ale i tu existuje celá škála zřetelnosti indicií, takže nebude snad na závadu, když se pokusíme o jejich jistou kategorizaci resp. hierarchizaci, ovšem toliko z hlediska písemných pramenů.

Na nejvyšší příčce žebříčku tu stojí deperdita originálů, jinými slovy takové texty a vyobrazení resp. hmotné doklady, o kterých víme z dochovaných více či méně úplných a spolehlivých opisů resp. kopií. Ty zpravidla ani jako deperdita nevnímáme, neboť je příliš častým jevem, že literární díla v nejširším slova smyslu at ze starověku, středověku či novověku jsou dosvědčena jen v textech odvozených, nezřídka jen ve větších výtazích. Druhým stupněm pak jsou takové doklady, které zanikly nejen ve své původní fyzické formě, ale rovněž i textově a máme z nich ohlasy, výtahy či dostatečně konkrétní zmínky, abychom je mohli určitěji obsahově, časově i místně fixovat; pochopitelně, že v různém rozsahu podle míry dochovaných informací. Ze škála informativní hodnoty různých děl tu je velmi rozsáhlá, není snad ani třeba zvlášť zdůrazňovat. Z mého dnešního hlediska je svým způsobem nejdůležitější oddíl třetí, kde jde o relativně zřetelné specifikované prameny na základě nepochybných zmínek jiných pramenů nebo odvozené z jejich znění. Abych to poněkud ozřejmil blízkým příkladem. Máme např. k dispozici soupis knih určité knihovny, který uvádí rozpis — více či méně určitý — knih resp. jejich obsahu, ale nemáme konkrétní rukopisy. Nebo máme ustanovení synodálních statut o povinnosti jednotlivých farních kostelů vlastnit alespoň několik základních liturgických kodexů.

(Münchener Historische Studien, Abt. Geschichtliche Hilfswissenschaften, Bd. 15), s. 242—255; A. Esch, *Überlieferungs-Chance und Überlieferungs-Zufall als methodisches Problem des Historikers*, Historische Zeitschrift, 240: 1985, s. 529—570.

Zatímco jich je dnes dochováno i z celých diecézí pro určité období třeba jen několik desítek, musí se zcela nepochybně počítat s tím, že jich — i když se zakalkulují různá „bílá místa“ — musily v určitou dobu být tisíce. A stejně tak to platí o zvonech, náhrobcích, listinách atd. Nám však v tomto kontextu jde toliko o rukopisy literárního charakteru, kde nás tyto zdánlivě formalistní úvahy (které mohou být stejně tak aplikovány na kodexy školského rázu a pak na univerzitní zvláště) vedou nutně v různých směrech dále, řekl bych, že někdy i podstatně dále⁴.

Od těchto obecných úvah je možno, ba nutno, přejít bezprostředně k tomu, co z nich vyplývá pro naše dané téma. I když materiál zdaleka není v dostatečné míře sebrán a utříděn a možno jistě počítat s různými nálezy či aspoň přesnějšími identifikacemi známých, ale zatím blíže nezařaditelných kodexů, přesto je nepochybné, že tu v duchu výše řečeného možno hovořit pouze o zlomku původně existujícího širokého proudu rozmanitého materiálu. Jen mimochodem je třeba poznamenat, že tu má zřejmě ještě velkou a nezastupitelnou úlohu filigranologie, která by mohla pomoci rekonstruovat původní sklady papíru v 14. století a tím i písarská střediska zejména ovšem v druhé fázi námi sledované epochy kdy tato byla koncentrována zejména při pražské univerzitě, i když třeba počítat s růzností písarských rukou, rozmanitostí obsahu a ovšem i formátů a všelikých kodikologických zvláštností⁵.

Tak jako v době starší, platí i zde, že přes oboustrannost kulturních vazeb a podnětů šel hlavní „tah“ z českého království do Polska. S přihlédnutím k výše uvedené škále eventualit je možno konstatovat dvě základní možnosti. První z nich lze označit za cestu, kdy se kodexy dostávaly do Slezska a Polska při příležitosti pohybu osob přicházejících z českého království, tak zejména to byl duchovní doprovod při vojenských křížáckých výpravách zejména za Jana Lucemburského na pomoc německým rytířům proti Litvě⁶. Tu ovšem šlo o věci převážně, ne-li výlučně, liturgické, jež nadto byly v osobním majetku účastníků a lze vesměs předpokládat, že se počítalo s tím, že se se svými majiteli opět vrátí. Totéž platilo v případech, kdy zejména olomoučtí biskupové vstupovali do Polska, jako nějaký rozhodčí orgán v církevněsprávních otázkách, pokud vůbec ovšem v této funkci opouštěli svou diecézi, či když se čeští duchovní v rámci stále více se rozmáhajícího mnoho-

⁴ To je ovšem téma samostatné studie, proto od těchto věcí v podstatě odhlížím.

⁵ Tu je třeba upozornit alespoň na jednu z prvních sond, kterou jsem učinil pod titulkem *Die vorhussitische Prager Universität und ihre Schulbuchkultur* v r. 1983 na konferenci v Mogilanech a jež má vyjít v protokolu tohoto zasedání.

⁶ K tomu zejména F. Meltzer, *Die Ostraumpolitik König Johanns von Böhmen*, Jena 1940.

otročnictví stávali členy církevních institucí hnězdenské provincie — pokud ovšem vůbec byli v nich fyzicky přítomni. Tehdy se ovšem mohli stát i zprostředkovateli opačných cest, i když o nich nejsme už vůbec informováni a nejsou ve větší míře ani příliš pravděpodobné. Ovšem tyto vazby jsou běžnější v jiné sféře, která zatím — pokud je mi známo — nebyla vůbec brána v potaz, ač skýtá dosti rozsáhlé pole působnosti. Jde o vznik a proměnlivou existenci různých úzkých řádových vazeb, kdy konventy některých zejména moderních rádu vytvářejí společné česko-polské provincie. Nedálo se tak ovšem nijak výrazně. Dominikáni, kteří tu v literární a vědecké práci postoupili nejdál, se ostatně oddělili už v r. 1301 do samostatných provincií české a polské a vlastně jen minorité po celou uvažovanou dobu sdíleli společnou česko-polskou provincii, která zahrnovala i konventy pruské a od r. 1345 i misijní území ruské⁷. Bližší vztahy jednotlivých konventů se dají ještě vysledovat u cyriaků⁸, johanitů, Křížovníků Božího hrobu na Zderaze⁹ a Křížovníků s červenou hvězdou¹⁰. Ve všech posléze zmiňovaných případech ovšem šlo jen o izolované konventy a obdobně je třeba zmínit ještě pražský klášter v Emauzích, z něhož byl založen na sklonku 14. věku známý klášter v Kleparzi u Krakova, což se ovšem těžko mohlo obejít bez výraznější „kulturní dotace“¹¹. Vyšší knižní kultura je v nich konkrétně dosvědčena ovšem jen sporadicky — i když ji nelze podceňovat, ba naopak. Naproti tomu intenzivní byla literární i literární činnost u dominikánů, kteří ji měli jako jednu ze svých hlavních náplní. Potenciální i skutečná migrace rukopisů však se zatím takřka zcela vymyká našim možnostem a to nejen v česko-polském kontextu, ale i tam, kde byly provinční vztahy českých konventů orientovány jinými směry: do Saska, Bavorska či Rakouska, nicméně i ty musí být brány v úvahu.

Jak už naznačeno, ke kvalitativním změnám dochází v době vlády

⁷ Obecně V. Cinke, *Organizace českých klášterů ve 13. a 14. stol. na pokladě provinčním*, Československý časopis historický, 16: 1968, s. 435—446, k dominikánům konkrétně J. Kłoczowski, [w:] *Studia nad historią dominikanów w Polsce 1222—1972*, t. 1, Warszawa 1975, s. 26 i n., a k minoritům nejnověji W. Irgang, *Zur Frage der polnischen Franziskanerprovinz im 13. Jahrhundert*, Archiv für schlesische Kirchengeschichte, 43: 1985, s. 251—261.

⁸ K tomu Z. Hledíková, *Řád křížovníků s červeným srdcem ve středověku*, Sborník prací východočeských archivů, 5: 1984, s. 209.

⁹ O tom nová práce V. Maškové, *Křížovníci na Zderaze v době předhusitské*, netištěná diplomová práce na katedře pomocných věd historických filozofické fakulty University Karlovy v Praze 1975.

¹⁰ O nich naposled W. Lorenz, *Die Kreuzherren mit dem roten Stern*, Königstein/Ts. 1964., hlavně s. 21.

¹¹ O tom hlavně L. Řeháček, *Emauzský klášter a Polsko. K založení a významu filiálních klášterů Emauz v dolnoslezské Olešnici a v Klepařích u Krakova* ve sborníku *Z tradic slovanské kultury v Čechách*, Praha 1975, s. 203—222.

Karla IV. v souvislosti s jeho politikou zahraniční a kulturní. Na jedné straně je to prohlubující se integrace Slezska s českým státem — není možno sem v oné době počítat Kladsko, které tvořilo součást českého království — zejména integrace perzonálních styků, na druhé straně se Praha stává v důsledku své fungující univerzity ještě atraktivnějším cílem těch, kteří měli hlubší zájem o vzdělání¹². V rámci tzv. Nacio Polonorum se sice setkáváme především se Slezany (v jisté míře ovšem také s Uhry a dalšími), ale rovněž s vlastními obyvateli polského království, kteří — jak známo — získali tu posléze i svou vlastní kolej — tzv. Kolej královny Hedviky¹³. Vědecké kontakty se tak postupně zintenzivňují, aby nové kvality nabyly po oživení činnosti krakovské univerzity, kdy — jak známo — řady jejích profesorů posílila početná zakladatelská skupina pražských absolventů z polského království i vlastních Čechů¹⁴. A tu se také soustavněji už setkáváme i s konkrétními kodexy, s nimiž tito lidé z Prahy do Polska odešli. A nejde o počty zanedbatelné, at už mluvíme příkladem o Janu Štěknovi, Janu Isnerovi či dalších¹⁵.

Sledovat tento rozvoj po roce 1400 soustavněji by znamenalo doslova dlouhý výčet nejen jmen, často nejvýznamnějších, ale i politických událostí, které zapříčinily jeho ochabování či zintenzivňování, zdaleka ovšem ne vždy lineárně, nýbrž někdy přímo protikladně. A konečně jako ilustraci významu Prahy ve spojitosti s mezinárodním knižním obchodem, který v tu dobu kvete již v celé střední Evropě, je možno uvést list Jana z Grunwaldu toruňské městské radě, sdělující, že pro ni dle pokynů zakoupil v Praze bibli a scholastickou historii, které již v roce 1405 jsou doloženy v inventáři toruňského kostela sv. Jana¹⁶. Svou roli tu hrál ostatně i panovnický dvůr, zejména jeho kancelářský perzonál.

Zatím nebyla příležitost dotknout se další podstatné otázky, totiž o jaké knihy šlo. Protože nejsme zatím v stavu, kdy bychom mohli čerpat

¹² Jejich nejuplněnější, i když z tohoto hlediska nepřehledný seznam u J. Tříšky, *Životopisný slovník předhusitské pražské univerzity 1348—1409*, Praha 1981, kde i nejdůležitější starší literatura.

¹³ K tomu srv. i J. Krzyżaniakowa, *Związki uniwersytetu praskiego z uniwersytetem krakowskim w drugiej połowie XIV wieku*, *Historia Universitatis Carolinae Pragensis* V—1, 2: 1964, s. 53—134.

¹⁴ Vedle výše cit. práce Kadlecovy (pozn. 2) rozsáhlá literatura k dějinám krakovské univerzity, kterou ani není třeba citovat. Viz i následující poznámku. Seznam Čechů, kteří měli beneficia v Polsku a také se tam aspoň částečně zdržovali, u F. Tadrzy, *Kulturní styky Čech a cizimou*, Praha 1897, s. 147.

¹⁵ O tom W. Szelińska, *Biblioteki profesorów uniwersytetu krakowskiego w XV i początkach XVI wieku*, Wrocław 1966, s. 23 n.; J. Zathay, A. Lewicka-Kamińska, L. Hajdukiewicz, *Historia Biblioteki Jagiellońskiej*, t. 1, Kraków 1966, podle rejstříku.

¹⁶ Viz I. Hlaváček, *Z knižní kultury doby Karla IV. a Václava IV. v českých zemích*, *Historia Universitatis Carolinae Pragensis* 18—1, 1978, s. 58 n.

ve větší míře z předchozích prací, zůstanou sice naše poznámky v obecnější rovině, nicméně se možno k věci konkrétně vyslovit. Pokud jde o období první, tj. v podstatě o první polovinu 14. věku, platí, že jde takřka výlučně o obecnou či přinejmenším o obecnější literaturu teologickou resp. liturgickou. Ta proto takřka ani nemůže reflektovat nějaká specifika té či oné strany, jak to je ostatně dáno poměrně omezenými potřebami příslušných církevních institucí českých i polských, kdy se i jejich vlastní literární činnost nalézají vlastně v počátcích. A pokud pak jde o výměnu resp. dary jiného charakteru, je z hlediska sortimentu (aniž to nutně platí o umělecké výzdobě) rozsah ještě omezenější.

Vše se pak ovšem mění — i když samozřejmě také postupně — po polovině století, když sem začíná stále výrazněji zasahovat emigrace a peregrinace studentská, s níž je nutně spojeno rozšiřování literatury univerzitní v nejširším slova smyslu¹⁷. Od „klasiků“ scholastické filozofické a teologické literatury přes komentáře k nim od autorů zavedených i profesorů současných zejména pražských, ale i dalších. V souvislosti s tím pronikají z Čech do Polska i díla reformační, i když v omezeném počtu. Jak jinak si vysvětlit, že bula papeže Řehoře XI. z 13. ledna 1374, nařizující vyšetřování proti Milíčovi a jeho pomocníkům byla poslána nejen českým biskupům a biskupu vratislavskému, ale i biskupu krakovskému a archibiskupu hnězdenskému¹⁸. Z díla Wyklefova jsou dnes na celém území Polska jen dva kodexy částečně s jeho pracemi; pokud jde o Husa, je rukopisů s jeho díly více; v Krakově šest, ve Vratislavi sedm a ve Varšavě dva, aniž je ovšem vždy možno říci, že to jsou akvizice této doby, či zda jsou z ní nějakým způsobem odvozeny. Nicméně Wyklef byl tématem bouřlivých disputací Jeronýma Pražského na krakovském dvorě v roce 1413, takže by bylo s podivem, kdyby tu alespoň při této příležitosti nebyl vzbuzen nový zájem o jeho díla¹⁹.

Bylo by možno jednotlivá výše uvedená fakta či hypotezy dále konkretizovat a dokládat²⁰. Ale není to v této souvislosti nutné, protože základní fakt velmi výrazné migrace duchovních statků mezi oběma

¹⁷ O tom zejména v práci E. Potkowskiego (výše pozn. 1) a v pracích cit. v pozn. 15.

¹⁸ F. Tadra, *Kulturní styky Čech s cizinou...*, s. 145.

¹⁹ K Wyklefovi zejména W. R. Thomas, *The Latin Writings of John Wyclif*, Toronto 1983, s. 312 (z r. 1411) a 317, k Husovi F. M. Bartoš, P. Spunár, *Soupis pramenů k literární činnosti M. Jana Husa a Jeronýma Pražského*, Praha 1965, s. 37, 50 a 63, a Potkowski (jako pozn. 1 dle rejstříku a na konferenci v Mogilanech viz pozn. 5).

²⁰ Zejména by bylo potřeba provést soustavnou heuristiku v jednotlivých rukopisných sbírkách, což ovšem naráží na řadu potíží evidenčního charakteru, i když už i tištěné katalogy poskytují mnoho materiálu. Byla by ovšem tematika při nejmenším na samostatnou knihu.

sousedními státy byl — i kdyby se pro jeho specifické postavení ohlédl od Slezska — zcela nepopíratelný. Podílela se na něm sice převážně univerzita pražská resp. její členové, nikoli však výlučně. Že šlo valnou měrou o texty latinské, rozumí se ovšem samo sebou. Další bádání má však ještě mnoho úkolů, zejména aby odlišilo ty texty, které se do Polska resp. Slezska dostaly v době předhusitské od těch, které byly přineseny až českými emigranty doby husitské, resp. ještě později, či provedlo detailní kodikologický i obsahový rozbor v úvahu připadajících rukopisů. To však je ale už jiná kapitola. Zde mohlo jít pouze o naznačení hlavních obecných tendencí.

ZU DEN BÖHMISCH-POLNISCHEN KULTURELLEN BEZIEHUNGEN IN DER VORHUSSITISCHEN ZEIT

(Zusammenfassung)

An seine ältere Arbeit über die Buchbeziehungen beider Länder im Zeitalter der Přemysliden anknüpfend (s Anm. 1) versucht der Verfasser dieselbe Problematik der luxemburgischen Epoche zu skizzieren. Den Hauptinhalt bilden die theoretischen Erwägungen und Überlegungen über die politischen und kulturellen Bedingungen solcher Bindungen. Es wird versucht die betreffende Zeitspanne zu periodisieren. Dabei wurde Nachdruck auf die Gründung der Prager Universität gelegt, die auch für Polen grosse Anziehungskraft besass. Während sich früher nur um Einzelwerke handeln konnte — meist allgemein theologischen Charakters — seit dieser Zeit waren die Beziehungen sehr rege, wobei es vornehmlich Schlesien war, das oft eine Vermittlungsrolle spielte. In der zweiten Hälfte des 14. Jh. ändert sich, d.h. verbreitet sich, auch das Sortiment der Texte. Zu den universitären gesellten sich auch die reformatorischen Werke, die in Polen sowohl den Nährboden als auch die Kritik fanden. Schliesslich wurde auch auf enge Bindungen im Rahmen des Ordenslebens hingewiesen. Bildeten ja etliche Orden doch gemeinsam territoriale Gebilde und etliche böhmische Konvente gründeten in Polen ihre Tochter-niederlassungen. Vorläufig wurden die konkreten Bindungen in dieser Hinsicht kaum erörtert, obwohl die analytische Arbeit reichlichen Gewinn verspricht. Das ist jedoch Programm für die Zukunft.